

# СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 1.

У НОВОМ САДУ 7. ЈАНУАРА 1888.

ГОД. IV.

## НА БОЖИЋ.

(АРХИМАНДРИТУ ИЛАРИЈОНУ.)



Прими преко снега посланицу ову:  
Честита ти Божић и годину нову;  
Све празнике жели да проведеш здраво;  
Што ти било криво, да ти буде право;  
Нека се умире твоје душе вали,  
Зрак новoga нада нека те разгали!

Кад са сламом поспем моје собе мале,  
Сетићу се тебе, усамљени кале;  
Моја мис'о теби врло брзо ходи,  
У ћелији чућеш моје „Христос с' роди!“  
Драго се насмехни, па је лепо прими —  
Није баш ни лако путовати зими.

За тренутак духом код тебе ћу бити,  
Над тобом, суморним, невидљиво бдити,  
Грејати се жаром духовнога плама  
И слушаћ' појање духовних песама;  
Осетићу тамјан, кад поспеш по жару;  
Кад служио будеш, бићу у олтару.

Можда сам те врећ'о, када нисам знао,  
Што шта и ти мени учинио жао?  
Један другом својски говорити смемо:  
Је ли да се често слабо разумемо?  
Гђвори и писма везани су, тупи —  
За то Бог и сиђе, да наш јад искупи.

Будимо голуби; крај године ето.  
Нек је нова љубав дар на ново лето.  
На што да је душа магловита, прека —  
Пред нама и 'нако мањи део века;  
Грехота га трошит' у вражди и трењу —  
Боље у праштању и у снисхођењу.

На овоме свету и тако смо гости:  
Поврат'мо се Оцу невини и прости,  
Као што смо били безлобни и нови,  
Кад нас мила мајка први пута пови.  
На част прхлој земљи, што на њојзи роди,  
А ми да певамо: „Христос нам се роди“.

Који с' дуго мрзе, Бога се не боје —  
Ево моје руке, ево руке твоје!  
Сетимо се мајке, сетимо отаца,  
Сетимо се свију драгих умрлаца;  
Како б' сретни били, да сад с нама могу  
Запевати: „Слава на висини Богу!“

Ал' сад ћути! Пуст' ме; хоћу мало мира,  
Да с' наслушам звона из твог манастира;  
Кленалâ и звечке и јутрење песме  
И жубора воде с манастирске чесме;  
Да ходим по порти, пун поште и страха,  
По гробовма снежним покојних монаха.

Мир пепелу вашем, ви стари монаси!  
Светитељски венац по гдекојег краси,  
Анђели га носе своји крили перни —  
А ми тако пусти, тако малOVERНИ!  
Пустоловни, ташти, ружимо се, премо  
И вашим подвигам цинички смејемо!

Почивајте мирно испод снега бела!  
Ви сте живот дали за ваша начела,  
А потомци ваши, ова чеда млада,  
Машају се венца без борбе и рада;  
Ту су мисли многе, ту је бујне жари,  
Ал' истрајност камо калуђера стари?!

Ој, Иларијоне! Још дан, још два, па ће  
И смиреност твоја поред своје браће;  
И ја, песник уди, још за мало летâ  
Ишчезнућу, незнам, са овога света!  
Па већ кад је живот тако среће мале,  
„Мир нека је земљи!“ гргетешки кале!

М. П. Шапчанин.





## АНЂЕО МЛАДОГ ЉЕТА.

СЛИКА ИЗ ПРИМОРЈА.

НАПИСАО СИМО МАТАВУЉ.



свану небо ведро, а земља слеђена. Црква дупком пуна. Над гомилом пламти полијелеј, кроз облачиће миришљава дима блистају се иконе, а одежа на старцу протопу трепери, као 'но ти од жежена злата. (Њу бијаше послала Русија на поклон нашој цркви баш пред свеце.) Док сунце грану, бјеше одслужена и јутрења и летурђија, а за два пуна сахата нико се не маче са свога мјеста. После службе прото започе своје дуго слово. Поздравља паству с новијем годом, желећи јој свако добро, а на сваку честитку старац сјеца главом, као да га анђео из олтара голица по врату . . . .

Док је то бивало, врата се ошкринуше, те се протура у цркву неки поморски војник. Мало га ко и опази, а не позна га нико. Бјеше то момче збојито, румено као јабука. Гледа око себе, а смеје се. Па онда привукоше и њега протове наочари, као змијске очи птичицу. Тако је трајало и трајало. Једва се већ проповједник поклони, а у исти мах загрмјеше прангије у порти и звона зазвонише. Гомила правовјерних покрену се и размрви. Свак задовољно гута напору и хита из цркве. Неколицина, што бјеху ближе војнику, познадоше га. Свакоме се од њих лице намрачи, што он и не опази.

— Ти ли си, Јовица!.. А кад дође? — питају га.

— Задоцнио се вапор, па смо ноћили на Широком, а искрцали се мало прије. Но је ли ми нана овде, знате ли? Сврнух у цркву ради ње!..

Они се згледнуше. Неки се пољубише с њим, па бјеж! А неки измакоше и без тога. Један постарији човјек започе:

— Мој кумићу . . . ти не знаш . . . Бог . . . Пак се заплака и отиде.

Момка као да пушка уби. Поблијеђе, а поге му почеше клецати.

Неке жене примакосе му се. Једна испијена баба залелека:

— Дошао си на весеље, Јово! На весеље мајци!..

Несретник, посрћући, оде уступати испред жена. У два маха заусту: Ма . . . — Али не мога изговорити.

— Отишла је к Богу на истину! — забугари старица.

— Ма . . .

Али и њему умрије ријеч у устима, те се стровали на клупу.

Тјеше га женске, и ако им не разбира ријечи, «сјетан с обореном главом, као онај који за матером жали». (Псалам 35. ст. 14.)

А анђео младог љета шапће му:

— Плачи, Јовица, суза не штеди, јер је то једино, што још можеш дати својој мајци! Тужи, дијете, али и помишљај, да нијеси сам, коме тугу доносим, јутрос на уранку, сутра, ондан . . . и тако до краја у низу дана! . . .

\* \* \*

У изласку народ се помијеша за трен, пак се одмах разграна: сељачка рука на по се, а на по се капутлије. Хоће чељад да се мало поустави на тратини, да се једно другог нагледа у светачном руху. На све стране разлијеже се: «На здравље»! . . . «Сретна нова година»! . . .

Коледа дјеце зађе по тишми; свако носи по наранцу, а старији удјевају у њих ко грош, а ко макар и повчић, и тијем је коленисао малишу.

Сино Милетић натаче наранцу на мотку, скупи дјецу, па стаде обигравати с њима свакога по ново. Народ се смије и свак вели: «Ка' Синова работа!»

А и јест му све доликовало! А и бјеше у свем одвојио од осталијех својијех врсника, весела му мајка! Ко је радивоја у сваком тежачком послу, . . . ко је коловођа, гдје се игра, . . . ко ће људски шалу замјетнути, . . . ко, до Сино Милетин! Да је уза то Сино имућнији, онда би му свијећом требало тражити прилику у цијелом Приморју. Али томе не бијаше крив Оста нејак и инокосан накоп оца, са болешљивом матером, са двије удаваче у кући. За дуго се момче одирало, да намири све, да се дуга отресе, па му Бог и поможе: сестре поуца на вријеме, а оно своје сиромаштине утврди, ако и не умножи. Стара га нагоњаше, да јој доведе замјеницу. Он би јој обично одговорио: «Хоћу, валај, испросити је онога дана, кад ми о томе не споменеш!» А у томе не би много запињао заиста, по гдје би се јавио, одазвали би му се радо.



Да, од свијех дјевојака, што пред црквом ледаху, како он барјактари дјеци, не би се ни једна нашла, да рече: »Не бих пошла за њ!« Ни једна за цијело, па ни од прђијашица, (а што их би у нашој општиници, бјеху све на окупу пред црквом), јер осим свега, Сишо бјеше веома мио женској крви, као што су им обично мили момци здрави и добри. Он зна то, али нити се с тога поноси, нити коју обмањива. То га уздигну још више у женскијем очима. Свака је увјерена, кад би јој Сишо рекао: »Хоћу те«, да не би већ вјером обрнуо.

Једна само као по мало осјећа, да је Сишо љуби, и ако јој он то не исказа. То се не може скрити цури ни најпростијој, а Јања Бркићева не бјеше тупо чељадешце. И она је, разумије се, у тој налози, међу својим другима, па јој се шћеде да крене најпрва.

— Ма куд си нагла, бона? Зар не ћеш мало поиграти? — веле јој другарице.

— Не могу, сеје, душе ми. Стари логот лежи има три дана, маја је сама, а ко ће готовити? — вели Јања, па пође крајем зида црковнога, да се прекрсти пред вратима.

Шкрипе нове местве на погу, а нова набрана сукња и гуњић опточен пјевају на њој, што по ријек. Свакоме се очи отимљу пут ње.

Би ли сад што се баш намјери, или је Сишо из далека замотрио, да се она одвоји, еле је момак опколи са својом четом.

Брани се цура, па се смије. А дјеца је облијеколила, скакућу око ње и хватају је за руке, па вичу:

— Колендиши, Јањо, колендиши! Ако не дарива, не удаде се!

Сишо се маши у џеп, па просу на страну по шаке ситна новца. Дјеца попадале по тратини, као врашци на зрње. Онда он брзо извади из гуња здраву велику наранџу, удјену у њу златицу, па то поклони дјевојци:

— Сретна ти нова година, Јанице, душо. У њој се, да Бог да, ти моја назвала!...

Крвца млазну живље кроза срце и оно заигра у њеним грудима, као никад до тад. Надала се зар, да ће, кад било, чути таку ријеч од њега, али се тога јутра заиста не надаше. Нагађала је, може бити, како ће та ријеч бити слатка, а сад јој се учиње, да окрилати. Пође источнијем крајем, метнувши наранџу на срце. Лети, лети, а све јој је ведро и жарко пред очима. Кога год срета, свак јој је мио. Кришћанке\*) јој честитају благдан мимогретке, а она

се љуби са сваком, и с онијема, које добро не познаје. Младо љеташце, чило и весело, облијеће је и шапуће јој, а све уз корак:

— Срет-на би-ла, мо-ја се на-звала!...

Сишо немаде кад разабирати, видјеше ли други његову мајсторију, али га та помисао збуни. Хтједе у цркву, но га дјеца опет окупише. Сад се присјети, да он друге забуни, те стаче наранџу с мотке, па је хитну у вис. Свак одиже главу. А у то он узе за руку неку своју братанићку и први заврже коло довикујући момцима.

Коме не би до игре, одмаче се, а лацманија се зби у гомилу. Само три њихове, три танане латинке, остадоше одвојене, али не далеко од свога јата. Госпођице зборе живо, кикоћу се и тапшу ногама. Неки чивитар, сук у животу а надутијех образа, укочен и улицкан диже високо клобук над главом, па га спусти, као низ обруч, до кољена и преви се пред њима.

— На здравје, сињорине!

— На здравје, шјор Филе! — одговорише све три, с лаким поклоном.

Филе се рукова са двјема крајнијема, мрмољећи нешто, а оној у средини рече гласно:

— У осталом, ми би се могли и пољубити!...

Она се трже као увријеђена, али не извуче своју руку из његове, но ће му тобоже оштро:

— Молим, господине!...

— Молим, госпођице!... та ваљда ме разумијете! Ја ћу данас имати високу част, да вас запросим у госпође мајке — у осталом, ако вама не буде противно!

Пак, смијући се »дражесно« и клањајући се, поврати се међу госпоштину, а очима као да их пита: »У осталом, нијесам ли ја човек љубазан, пун духа и досјетљивости, а?« А оно све, мушко и женско, сложено му потврђују, да јест баш таки, — таман као да их бјеше ријечима питао. Још се неки од чуда пренеразују, како то би из ненада, — премда је свако знало, да се Филе преписује са госпођицом има двије године.

Розина, (тако су је звали, а то би било по простачку: Ружица), не збуни се ни мало, но се поздрави са својим другарицама, пак отиде западнијем крајем. Иде, чисто поиграва, не осврће се ни на кога, ни на што, но снива на јави. Гледа себе у вјенчаном руху, како смјерно, с обореним очима греде том истом улицом. С прозора је гледају, пред њом се народ

\*) Католичке женске

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



размице. Чује, како јој се диве: »Ха, лепе невјесте! . . . Како јој лијепо слиши бијела хаљина! . . . А и дјевер је красан момак, баш према њој! . . . Штета, што нијесу пар до вијека!« На то се Розина грко насмјехну и наслони се јаче на дјевера. Он, престрављен, пита је, да је не снађе невидовно зло, а она га само гледну млијечним очима, са чега дјевер поцрвене . . . За њима су кумови и сватови са младожењом, два и два, а за поворком се вије силан мирис од муска, што је веома мио ситној господи.

У томе прође испред дућана свога вјерника и намргоди се. Учиње јој се, да га гледа у прљавим хаљинама, како се укочањо на прагу и турио руке у џепове. Нека бабускера, дробљава и гадна, носи под опрегачом празну стакленицу пут дућана, а он хитно оде, да је послужи. За тијем јој се предочи нешто горе. Сјети се, да га је гледала прије три године, док још бјеше шегрт, како ваљаше једну бачву од магазе до дућана господарева. Бјеше гологлав; ногавице на кољенима надуле му се, а руке му црвене као два голема рака. И она, кћи једнога царског чиновника, да се уда за чивитара! Али шта ће? Хоће ли сиједе плести? Е, судбино, судбино! . . . »Него, мора да му радња иде добро, кад хоће да се жени,« тјеш се опет Розина »А није лош, а заљубљен је у мене до ушију, па ће ми угађати! Главно је, да се опростим проклетијех дјевојачких окова.« . . . Па онда јој се предочи пространа дворница у читаоници, окићена и освијетљена. Муж је прати до врата, пак се укљони у другу собу, гдје се купе старији људи и они, који не умију ни играти ни понашати се у фину друштву. Гизделини се клањају и удварају Филовој госпођи, али се она приљубљује своме вјенчаном дјеверу и у његову се загрљају обрће уза свирку.

У тој сањарији бјеше Розина дошла до пред кућу. Ту се устави и метну руку на чело. Учиње јој се, да чује неки глас. Обазрије се. Не би никога. Онда напери боље ухо и разабра баш јасно пјесмицу Анђелка младог љета, дивну пјесму:

„Тра-ла-ла,  
„Ла-ла-ла!

\* \* \*

У најпрљавијем крају заграђа, ондје, гдје бедеми бјеху разорени, прије дана изађе нека женска из једне потлеуше и загледа се у једну повелику звијезду, која трептијаше на истоку, а већ почела бјеше блијеђети. Звона огласише

јутрењу. Жена се прекрсти, пак се врати у своју јазбину и повика:

— Устај, Јакове, ено звони!

Нешто се узврпољи на кревету и замумла.

Она га откри.

Оно се покри.

Жена срдито баца покривач на тле, и поче да виче, пропирујући огањ:

— Дижи се, не диг . . . Немој да се свађамо бар јутрос! Јеси ли се преклињао синоћ, да ћеш данас у цркву? . . . Хајде, да не речем: рђо људска, хајде се помоли Богу, не ће ли ти просвијетлити памет! Хајде се помијешај с браћом барем једном у години! . . .

Јакеља (тако га сваки зваше, осим жене), окошт, црн, у жуткасту рубљу, сједи на кревету и гледа крвавијем очима, не као из главе, но као из пећине. Док је жена грајала, он се штупао за палац од ноге и чешкао по глави; а кад она утоли, поче он, промуклијем гласом.

— Е, хоћу, Като, хоћу, де! Али онај . . . оно . . .

— Ево ти све, што треба! — обрну Ката мекше и постави на ковчег велику здјелу с водом, па му онда привуче столицу, на којој бјеше преобука и светачне хаљине. . . .

Дијете заплака у колијевци. Жена га узе на крило. Бијаше блиједо, краставо, готово слијепо. Јадна мати поче му тепати, па га подоји.

Јаков се за дуго брљукао, а за дуље облачио, и тако би, по свој прилици, зачумао до сунца, да му жена не поможе и да га не иштури ван.

Цибрина га протресе мало, те пође нагло, али се брзо умори и стаде. Поче да пуни лулу, за колико би други и испушио, па опет крену лагано, погнут, као да премишља нешто крупно. Кад хтједо да пређе цесту, што раздваја заграђе од града, видје човјека, гдје гони натоварено магаре, и устави се. И магаре стаде, кад је било поред њега, као да је знало, е ће се приметити разговор.

— 'бро јутро! — називље човјек.

— Бог ти дао добро! А ти си то, Ловро!

— А ти си то, Јакеља! На здравље ти нова година!

— Вала, брате, и теби! Па куд си то урадио, болан?

— Па ето у млин!

— Па како у млин, данас?!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



— Па мени није ништа данас! Ти знаш, е сам ја кршћанин!

— А, да! Ви и немате нове године!

Ловро се наједи.

— Валај — вели му, — паметније је ово магаре, од тебе, губо пијана!

Па као да му то дакаже, ошину живинче и оно откаса.

Јакела се преви од смијеха, да му лула испале из зуба, а довикује Ловру:

— Удри брата, удри! Ха ха ха...

Ловро се обрће и грди Јакелу на сто начина, а једнако шиба магаре, зар да на њему искали љутину.

Звона сложише по други пут. Јакела поста озбиљан, прекрсти се неколико пута, и пође право к цркви, али му у тај мах доприје до очију свијетлост са прозора, при дну једне куће. То бјеше палинкара. Јаков јој не бјеше много вјешт, јер је он у вијек јутром свртао у ону крај мора, а у подне у ону, што му бјеше најближа кући.

— Како би било да сврнем? Само једну да попијем, да струним росу са срца? — пита Јакела Јакелу.

А онај други Јакела одговара:

— Не би било лијепо, да заудараш ракијом у цркви!

— Хм, а колико је њих већ пило!... Та, и господа, кад излазе рано, пију розолина!... Хајдемо ми на једну!

И оба Јакеле, у једној кожи, сложено и договорно одоше у палинкару.

Тамо сједи неколико факина (амала). Сви заграјаше, кад он уђе.

— Ха, ево брата хришћанина! На здравље ти нова година! Ево, ко ће платити ракију! Гле, како се нађинђерио, као сват!

— Нијесте погодили, не плаћам! — вели Јакела зловољан и баца грош на тезгу.

— Дај ми једну!

Крчмар му наточи чашу, пак отвори шкрабију, да му да кусур, али он рече:

— Шта да ми враћаш, дај још једну!

— Па онда имаш двије још!

— Па дај!

— И ти да не платиш ракију јутрос!? — рече један факин, пошто видје, како он сали и трећу.

Јакели синусе очи.

— Ко да не плати!... Ко је рекао, да не ћу платити?... Точи, бре, овим људима!...

— Брже ли га стиже, ако Бога знаш! — рече један.

— Њега стигне и од једне! — вели онај први. — Чекај, па ћеш видјети, хоће ли бити пића до грлића!

— Браћо, у здравље нашег брата Јакеле Вуликовића! Сретна му нова година, њему и његовој честитој вамилији!

— Живио! — заори се око њега.

Јакела, дирнут до дна срца, остави на тезгу пуну чашу, отра брке, ижљуби се са свима, пак одговори:

— Браћо. Ја сам... онај... трговачки измеђар, а ви сте... сте факини, дакле, опет нијесмо једнаци, дакле, опет ја сам бољи, али опет ми смо браћа... а...

— Живио! — прекидоше га браћа, и нагну сваки своју.

Тако се обредише неколико пута, све китећи здравицама.

— Пуштајте ме у цркву, ... ред је, ... заклео сам се! — рекне он сваки пут, кад на ручи пиће.

Један му се загледа у стопала и прсну у смијех.

— Гледајте му назупке! Један стар, глибав, а други новишат!...

Он пружи ногу, заврти главом, упријев прстом у слијепо око.

— Па ти слушај жену, њу, Кату, ја, њу слушај...

И стаде им, тијем језиком, казивати разговор са женом и ко зна шта још, док се и њима не досади, те га оставише.

Сад се опет зажели богомоље, па, клатећи се с краја улице до другог краја, доприје некако до цркве, баш кад народ поче излазити. Јакела скиде капу, а тури лулу у уста, пак се присјети, извади лулу и плуцну, а метну капу, и опет је скиде, узмичући натрашке и напрежући се, да изговори:

— Шта? Шта? Ви изла...

— Па, ево, излазимо! — веле му нека момчад, смијући се.

— А што, што?

— Па ето тако, завадисмо се с попом!

— Ха-ха-ха! Као ја с Л'вром! Њег'в маргар'ц мудри!... По-о-грда, гу-у-ба буњ... вачка.

Неки његов рођак узе га под руку и одведе га иза цркве, да се с њим брука не бије. Јакела паде на кољена и поче на прсте бројати: колико ће вијорина напојнице добити од трговца, којима је измеђар. Бројао је за неко-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS



лико, али га побрка Анђелов глас, који му довикну:

— А што бројиш, Јакела, болап? Весело, весело! Добро си започео, баш као што си и довршио!

— Хо-хо-хо!

— Биће вина!

— И ракије биће!

— Хо-хо-хо!

И Јакела заспа праведничким сном.

\* \* \*

У кавани »код дуге«, близу православне цркве, шкиљи једна једина свијећа. Каванар тек што бјеше проширио огањ, кад неко уђе и засједе, а не назва добро јутро! Каванар се томе не зачуди. Зна, да ће то бити какав мамуран радник, коме је ред ранити. Ту се купе људи најгоре врсте, а газда Јосо је и слуга у исто вријеме.

Онај, што уђе, закуца по столу.

— Одма-а-а! — одазва се Јосо, пак изађе да цијепа дрва.

Онај једнако лупа, па викну:

— Та, дајте бар свијећу и новине какве, докле кафа буде!

— А ви сте! — рече Јосо веома зачуђен, пак потрча, да му донесе, што је искао.

Заиста имао се и чему чудити. Пипе, главом шјор Пипе, у његовој кавани, и то у зору! »Е, шта се не ће још дочекати, ако се узакливе!« помисли Јосо.

А ко бјеше тај Пипе?

Не бијаше, валај, аждаја, но обичан младих, лијепо одјевен, а и он љепушкаст, извијен, црномањаст. Отац му је био богат православни трговац, познат на далеко по Приморју, и честит човјек. Честит човјек, али недозван отац, јер бјеше до краја размазио свог јединка. Тако обично раде Срби у онијем крајевима. Како се који обогати, први му је посао, како ће дјецу угађати, не спремајући их озбиљски ни за што. С тога се ријетко који богат нашљедник прида у прибрале људе, и баш ријетко је, да уздржи очевину. Ни Пипе не би бијела врана. Пролазио је кроза школе, мале, средње, и велике — и каквијех још има, а све на силу новца. У томе стари умрије. Пипе оста неколико година у Бечу и остави тамо готово све, што је отац стекао, а донесе кући блиједу кожу и рђаве мисли. Ми се, ками, надасмо, да ће

он бити наша дика, наша перјаница, а он се поврати, да нам трује неку младеж. Наша вјера, наши обичаји, оно, за чим тугујемо ево пет стотина година, оно, чему се надамо, — све то Пипу бјеше лудост; он и њему подобни све ће то да замијене нечим бољим, само док испреду то »боље«! — Наши људи с њега помрзише школу. »Ко да шиље дјецу на науке? Зар да обрше ка' Пипе Крстов!« говораху обично.

Пипу не бјеше по вољи ни све остало, како је данас у свијету. Викао је против госпде, а сам размажен, као икоји. Викао на чиновнике, а сам се прибио у суд као писар. Љутио се, што људи нијесу озбиљнији, а не оста лацманке у нашем граду, с којом није ашиковао!

Каквијем чудом дође он у зору »код дуге«, он, којег је сунце увијек затјецало у кревету и који је вазда полазио само господску кавану на вељој ложи?

Пипе исти зачуди се, по што Јосо донесе свијећу и новине. »Каква сила диже мене јутрос и доведе овде?« пита се младић збуњен. Узе новине; али му слова играју пред очима, а нешто га покрену, те се примаче ка прозору. Гледа. Народ врви у цркву. Он хтједе да се насмије тој »лудости«, али у тај мах зазвониле звона у јутрењој тишини. Њега прођоше трици. Врата се црквена отвараху и затвараху сваког часа, те силна свијетлост млазне, па је нестане. Нешто као да му говораше:

— Пипе, Пипе, зар је баш лудост оно, што кријепи овлики народ? Зар си ти мудрији, дреждећи сам у томе гнусном мјесту, мучећи своју памет, од ове твоје браће, што ће, сад у скупу, уживати у својим срцима? Хајде к њима, дијете, па да видиш, како ћеш се разабрати! Кад се нађеш тамо, пробудиће се твоје успомене из дјетињства, слатке успомене, којијех не можеш ни чим замијенити. Сав онај народ, кад погледа оно велико кандило, и онај златни криволет око пријестонијех икона, помишља на онога, који је то приложио, на твога оца. Кад се буде сложено запојало: »Хвалите имја Господне!« између стотине гласова чињеће ти се, да чујеш и глас матере своје. Та толико си пута слушао њен мили глас, кад би сама по кући пјевала ту дивну пјесму! . . . Пипе, јадан, лијепа вјера наша, она једина још везује наш раскомадани несретни народ. Она му је душа, јер би се без ње распао. Она нас везује са стотином милиона наше даље браће. Она је, дакле, и наша снага . . .



Е, Пипе не мога већ одољети, но крену. Али у тај мах Јосо донесе каву и један листић на служавнику.

— Шта је то?

— Па, ето, знате... обичај!...

Пипе прочита: »Честита нову годину, Јосо Шкарић, кафетијер«. Пипу би мило, па му даде пет гроша.

— А хоћете ли ви у цркву, господине Пипе?

— пита Јосо.

Те просте ријечи падоше на душу Пипову као пласа леда.

Јосо бјеше развукао усне, а у томе подсмјеху младићу се учиње, да види подсмјех свијех онијех, којима је проповиједао... нове мисли. Па надувши образе, издуха млаз дима пут свог десног рамена и тијем отпири Анђела, који га у мало не наведе на добро.

— То је лудост, Јосо. То је за глупаке, да иду у цркву! — рече и пође.

## ДУХ ВРЕМЕНА САД ЈЕ ТАКИ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА ЖИВОТА.

### ПРВИ ДЕО.

#### I.



журбала се цела кућа.

Јест, до душе, у род ће се, и то у род, као у своју рођену кућу. Али на село! Па остати на селу неколико недеља, као што намерава госпођа Ната, то је, као што опет ропта њена кћерка, госпођица Даринка, кад је у вароши „велика беседа“ рад преноса костију Бранка Радичевића, „толико гладних Мисирских година“.

Понда не може госпођа Ната, да не понесе штогод сестриној деци. То ће да буде радост од деце, кад им тетка из вароши разда поклоне!

— Боже мој, секо, — рећи ће, до душе, као и до сад, Ката Нати, — зар то мора бити?

— Немој ти ту мени! — одговориће опет, као и до сад, Ната Кати. — Знам ја, шта је дечја радост. Ко ме ћу, ако њима не ћу? Да је њихов отац жив...!

— И твоја јединица, — сад ће опет Ката Нати, — нема никога осим тебе.

На то ће најредовније пустити и Ната и Ката који уздисај и сузу у спомен својих покојних, па ће прећи на други разговор...

Тако нешто, ваљда, замишља у себи госпођа Ната и сад, па купи све гдегод шта, као да не ће на пут него, сачувај Боже, на онај свет.

А ето ти и опет, већ по толики пут, госпођице Даринке, јединице јој кћерке, па ће онако срдито и опет, по толики пут:

— Па баш сад?! Та, за који дан ће да буде велика беседа у корист преноса последњих земних остатака Бранка Радичевића! За Бога, мама,...

И опет бадава! И по толики пут бадава! Мати навалила, те навалила:

— Хајдемо! — вели, па: — Хајдемо!... Идем, — каже, — да видим моју Катку. Давно је, — каже, — нисам видела, па сам је се зажелила. Она,

да Бог ме, не може никуд. Знам, како је. Не да се кућа оставити ма на ким. Ту је живина, па треба нахранити и скоткати! Ту краве дочекати, па помустити! Па ваздан другога којекаква посла. Понда дућан! Истина Бог, није Бог зна шта; ал ако не цури, оно капље. Па не може се, сачувај Боже невоље, затворити... Е, па идем ја ној.

И тако бадава Даринка моли и преклиње, плаче и дури се, да мати одгоди, „бар док прође беседа!“ Шта је госпођи Нати до беседе!

— Ја сам, — вели, — за то већ стара, а ти си ми, кћери моја, још млада.

То је већ сувише! Шеснаест година, па још млада за беседу! А била већ и пре тога као ученица више девојачке школе на беседи сваке године по један пут!

Прохтело се госпођи Нати, да види своју сестру, баш као да јој је, не дај Боже, према глави.

Сад се, Бог ме, „не да већ никако ни преименити“; јер је и јавила Кати по њену Јовану, кад ономад беше у вароши код ње, јавила јој, да јој се ово дана нада. Тако су јој сад сва деца на окупу, па јој још неје била...

Ту је и кочијаш Трива с колима.

Послужавка Криста трчи то у собу то на двориште, а никад празних руку. Мајсторица трчала за њом, да и она што прихвати.

— Да нисмо штогод заборавиле? — пита госпођа Ната, а крсти се и стала на потегу, па се ухватила за лотру, да се попне на кола.

Даринка се већ наместила, а надурила се, бојаги, па јој одговара:

— Све је ту.

— Боже, помози! — прекрсти се и помоли се Ната, па се успе на кола и ували у седиште.

Сео и кочијаш.

Таман Трива притегао узде и замахнуо Бачком



живатком, да одудари преко коња, па да потера, а госпођа Ната повика:

— Кристо! Кристо!

— Заповедајте!

— Је л' ту муф?

Муф беше запао под ноге, док се Ната намештала у колима.

— За Бога, мама, шта ће ти опет муф у сред лета? — љути се опет Даринка.

— Ти ћути. Ми ћемо на село. А путу се рока не зна. Може нас тамо затећи и берба... Јеси ли навукла рукавице?... Добро је. Чувај се, да ти их не препали ветар и сунце преко поља, те да не кажу сељани: „Каква ми је и то варошкиња?“ Знаш, тамо је Јелена... Триво, терај!

— Ђи!

Коњи кренуше.

— Стој!... Кристо, оди овамо... Пази, дете моје, на кућу... А и ви, слатка, молим вас, немојте смести с ума, што сам вам казала.

— Не водите бриге! — удари и Криста и слатка у један глас.

— Гле мене! Како бих смела? — дода још ова друга, што нађе за вредно, да и себице увери госпођу Нату, како је поуздана.

А та слатка госпођа-Натина јесте мајсторица Јула, њена укућанка, још пре неколико година господар кућни, док покојни госпођа-Натин неје купио од ње.

А то, што јој сад госпођа Ната и опет меће на душу, јесте ништа и нико мањи ни већи већ главом њезин маџан. Ено га, и он лично изашао, да испрати своју милостиву заштитницу. Заковрати реп, па се вуче и чеше око мајсторице Јуле, као да се и сам препоручи особитој њеној милошти.

Још га од зимус препоручује госпођа Ната мајсторици. А још од зимус говори Даринци, како морају, ако Бог да, на лето ићи теци у Брајковац.

Како онда још не беше ни спомена о преносу Бранкових последњих земних остатака, па је не занимаше ни каква велика беседа у вароши, радовала се Даринка као мала, што ће да се вија са Зорком по планини и по виноградима, да беру цвеће по ливадама, да пију воде на извору...

Прилике је тому зими често. Седе у вече обично код топле пећи. Ако Даринка не везе или не плете што себи или обично браћи, тетка-Катиној деци, узме, на прилику, штогод, па им чита. Прочитали су све три чести „Љубомира у Елисијуму“ од Милована Видаковића и „Крв за род“ од Милована „посинка“ Јакова Игњатовића... Ту је често и мајсторица, па и Криста. („Боље да ми је ту, него да севитла којекуда“, мисли госпођа На-

та.) Мајсторица штогод шије, или потилеће чарапе, или скрети руке, кад је штогод здраво жалостивно, па слуша и по каткад шмркне од жалости. Госпођа Ната окрене пећи леђа, па глади своју цицу и клима главом. Марко се врпољи и увија око ње, или јој се скупи у крило, па жмирка у жијак, или преде, преде, док јој не напреду дремеж на очи... Ако Даринка баш не чита, разговарају, ово било оно се свило... Па том приликом приметиле госпођа Ната, гладели свог маџана:

„Кад ми одемо у планину, на ком ћемо оставити нашега Марка?... Јел'те, мајсторице, ви ћете нам га пазити!“

„Гле мене! Како не бих јако!“ на то би мајсторица...

\*

Већ далеко измакли путници иза вароши, те језде пољем широким.

Сунце прижегло, мислиш, камен се усијао. Коњи касају, а не могу да се обране од силних мушица, што их спопале. Вуку троми на омари ноге по прашина. Прашина завејава у кола, па се мота испод коњских копита као смет у заветрину.

Нигде живе душе. Као да се све, штогод дише, под камен завукло или се у земљу урило, тек зар да нађе хлада. Једва што се овда онда зачује, како крикне од врућине орао на какову бресту у крај друма; само што по каткад зафрчу коњи, да можда истерају насртљиву мушицу, што им се и у нос увлачи; само што зазвечи ланац на огрљаку, кад се коњ који мухне, па тргне, да преухитри зловољнога Триву кочијаша, те га овај не опомене камцијом, да гледа пут преда се.

Госпођа Ната дрема, па клања главом то амо то тамо, те час по па гурне Даринку или се удари о велики штит, што га Даринка држи против сунца.

А Даринка би се и смејала и заплакала.

Једва се око малих заранака раскалаши ветрић с Фрушке Горе. Зафарлијао, па гони несносну запару, те се залеће с травке травци, као да им шапће, да не клону.

Негде се скрила препелица, па пућпуриче... Шева се завитлала у ваздух, па високо тамо кличе танко гласовито... На бресту се гдегде закрши грање, а одонуд излети орао, замахне крилима, па заплови величанствено по ваздушном мору... Или дивљи голубови и грлице јатомице залепећу крилима за каквом савуљагом, па се витлају око ње, а она их завава... Над стрништем или над ливадама надлеће се коба. Час се заустави на једној ташици, па лебди и не миче се; час суне на земљу као стрела, те ухвати можда какав плен, што га вреба... Преко пута претрчи тркуница, уплашена



коњским топотом и зврком од кола. Застане над каквом рупом, учлови се, као бојаги, код своје је, па је није ни бриге. А чим кола ближе, а она даље. Ускубури, устумара се, као незван у небрану грожду, док збиља не нађе и своју кућицу, те стрмоглавце у њу!

Таке забаве имала је Даринка целим путем. Па што сунце ближе у заставу, те што живља планина с поветарцем, и она живља и вољнија. Није дуго тако потрајало, па и заборавила, како јој немило било, што су пошли из вароши пре беседе. Радовала се и селу. Радовала се, да види тетку, браћу, сестру, другарицу Јелену и... Онај господин, што је био ономад с Јованом код њих, кад су путовали од озгоре у Брајковац, уме тако да приповеда, па је тако мио! Сама мама рекла је после за њега: „фини младић!“

Осврћући се то за орлом, то за шевом или грлицом, често би гурнула матер и тргла је иза сна, да је ова преплашено упита, шта јој је.

— Глете! Глете! — засмејало би се девојче, да и њену пажњу на штогод обрати.

А кад хладовина разгалила и госпођи Нати тромост с већа и дремеж с очију, живнула и она, па се радује Даринчину радовању, те се смеје с њом и тражи, на прилику, с које стране препелица пућуриче.

Така забава је дивно пристала Даринчину срцу. А преко њега није прешла још никаква бура, ни најмањи облачак; у њему сија увек благо пролећно сунце, па одсјајује непомућено и у веселим очицама и са ведрога чела; па јој се ведрина осмејкује око румених усана увек подједнако, а срдила се а радовала се, или плакала, или се сетила Светозара и Драгиње, о којима је тек зимус читала у „Љубомиру у Елисиуму“... Тек ако ће јој се кад тад поткрасти из груди уздах, а нит зна за што, нит зна камо. Као да је нека слутња или жеља, ... шта ли, увлачи се тако нешто по неки пут у безазлено јој срце, које зна да куца још увек само за маму или ближегга којегга сродника по крви! Тада би на једаред загрлила и ижљубила своју маму. Ако није код ње, отрчала би у врт, да мирише цвеће, да га можда узабере, па га брзо за тим забаца или и изгуби. Или би провирила кроз прозор, као да некога од некуда изгледа. Ако случајно прође туду какав гимназијалац, па је поздрави, стискивајућ књиге своје под пазухом, као да би их скрило, она седне за гласовир, те му мами сад нујне сад брујне звуке, што јој највећма годе, онако и онакве, какви јој ваљда брује и у души...

Пред цветном неком ливадам не мога одолети, него ће сићи с кола, и набрати пуну руку разнога пољскога цвећа. Узе га са собом на кола, да га разабера и сабира.

Неколико ситних стручака јој необично замориса.

— Мама, какав је ово цвет?

— Мајчина душица, рано.

— Где, где, како лепо мирише! Јух, ала лепо мирише!... Па за што се, мама, оваково цвеће не негује у лонцима, а негују којекакве кактусе и беллагоније и друго још којешта, што није ни лепо, а камо ли му мирис?

— Свет мало пита, шта што вреди, него шта кошта, па по томе и цени. Тако ти је данас време, кћерко.

— Ја ћу да сачувам, мама, мајчину душицу.

Госпођа Ната се миловрвно загледа у своју кћер. Шта ли јој је помислила у тај пар? Тек не мога, а да је не пољуби.

А Даринка прислонила главу на материне груди...

Госпођи Нати од седмеро деце заживела јединица мезимица, па мати гине за њом.

Давно је било, кад „се одбила“ из куће својега оца, покојнога Пере Гојковића као „бисер-грана“, те се привила уза својега војна, Данила Славнића.

Чистит био домаћин и на гласу био чика Пера. А Славнић официр у граници. („Немачко рухо на њему, ал под рухом српско срце!“ говорило се о њему.) Заволи га чика Пера. Толико се пута састајао с њим у Митровици, у оној некада граничарској Митровици, у гостионици „код зеленог дрвета“. А и деца се виђала тамо на официрским забавама. Па се деца још већма заволеше, замилова се Данило и Ната. И чика Пера благослови брачну свезу њихову... Данило Славнић умре као капетан у миру. („Да неје у њему срце куцало толико за свој род, можда би пришио био и златну јаку“, казало се у неком листу, оглашујући његову смрт из ненада.) Но и да му је све седмеро деце заживело, хватао би се крај с крајем, како се отац побринуо за своју породицу; а како би овака два самохрана женска грла, мати и кћи, госпођа Ната и госпођица Даринка! Још за живота купио кућу у вароши и и настанио се тамо. Таман да поживи у миру, а капља га обори под земљу... Па кад госпођи Нати дође срцу тешко, не жали пута ни трошка, да проведи код сестре на очеву дому које летње доба или бербу у Фрушкој Гори, те се опомене детињства и старогга весеља чика-Перина. Том приликом се и деца боље срађају. А мајке се теше и челике на дом, да ће им деца бити боље среће од њих...



## ЈЕЗИК У ГУНДУЛИЋЕВУ „ОСМАНУ“.

(НА ЧАСТ БЕСМРТНОМ ПЕСНИКУ О ЊЕГОВУ ТРИСТОГОДИШЊЕМ ПРОСЛАВЉАЊУ.)

НАПИСАО ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.



А прагу скоро тристогодишњега прослављања Гундулићева добио сам пријатељски позив од уредништва овога листа, да напишем што о језику Гундулићеву на част његову о тристогодишњем прослављању његову. Уредник се овога листа задоцнио с позивом, зато и несам могао узети на око језик Гундулића из свију дела његових, него сам у брзини узео само »Османа« за предмет својега расправљања. А и ово мало, што ћу о језику Гундулићеву казати, нека му је бесмртнику песнику на славу и част!

\* \* \*

У старом словенском језику владао је закон гласовни, који се зове непотпуна асимилација, где утиче вокал на конзонанат и то наставци *и* и *ѣ* на грлена сугласна. Тај је закон био опћи за све речи, које се мењају. Па тај је закон био опћи и у српском језику још у седамнаестому веку, као што се види и из Гундулићевих дела. Дакле, опћи је закон био гласовни: Грлена пред наставцима *и* и *ѣ* мењају се на непчана сугласна. Данас у српском језику није тај закон опћи, јер се придеви извукосе испод њега аналогично другим падежа. Ево примера, из којих се види, да су и придеви били под истим законом као и супстантива и глаголи:

Вјековите и без сврхе  
није под сунцем кепке ствари,  
а у *висоцијех* гора врхе  
пајрије огњени трије удари. — I., 7.  
Проз несреће срећа износи;  
из крви се круна црпе;  
а они, кијех се боје *мозии*,  
страх од *мозиијех* и они трпе. — I., 24.  
Кову и вами стрех опћене  
стаху ноћнијех сред покоја  
кућарице оплетене  
од храстовијех *танцијех* хвоја. — I., 152.  
Благодарством *овациме*  
свемогућ се изит нада,  
и у кратко простријет време  
с истока се до запада. — I., 341.  
На складање веле медно  
кон сјевоца љубовника  
од *разлицијех* звијери у једно  
купљаше се множ велика. — III., 55.

Од *разлицијех* звијери коже  
стери им се згар низ плећи,  
дуго с *ницијем* не разложе,  
сабља је разлог њих највећи. — IV., 125.  
На коњијех сви Бошњаци  
сјаху свијетло одјевени,  
заточници хрли и *јаци*  
копјаници свим храбрени. — IV., 170.  
Пак устави коња добра,  
*слацијех* усти русе отвори  
и у бесједу благо обра  
с поклицаром да говори. — V., 486.  
Њих су коњи видјет *таци*,  
да не тичу тли, чим језде,  
паче рек би, хитри и *лаци*  
пружиће се сад на звијезде. — X., 420.  
Под именом *слацијем*\*) тако  
блудни Мурат у тој доба  
објавити хтећ свакако,  
да он роб је свога роба. — XVII., 540.

Али овај опћи закон почиње већ за време Гундулићево врло лагано опадати, те поче грлено слово пред наставцима *и* и *ѣ* у придева остајати стално, угледајући се на друге падеже, где не стоји грлено пред наставцима *и* и *ѣ*, дакле, по аналогичности оних падежа, где не стоји грлено слово пред наставцима *и* и *ѣ*:

Гдје начини ваши бојни  
и дјела су славна она,  
у кијех изглед јес достојни  
*вишекијех* од закона. — I., 121.

\*) У акад. издању и у Броза стоји: *слацим*, а у Веберову издању: *слацијем*. Ја мислим, да је ово боље у Веберу, јер, тек кад је тај облик прешао из сложене деklinације у пронаминалну, могло се грлено пред наставком *ѣ* претворити у некаво, па је онда остао и као сложен облик, кад је било песнику потребно, с том променом конзонаната, као што се види из китице друге, која гласи:

Туј узрасте, отле изиде  
помилован добром *свацим*,  
чим га свијетла пуци виде  
међу суцим и јунацим. — XVII., 542.

Овде је песнику било потребно ради слика *свацим*, али је свакако боље *свацијем* по јужном говору, јер је тај облик прешао у пронаминалну деklinацију из сложене, као што се види из старог словенскога облика, који је гласио *всацѣмни*. У пронаминалном само облику може бити промене сугласних по закону асимилације као *свацијем*, јер овај облик представља нам замишљени стари словенски облик *всацѣмни*; а сложен облик ваља да гласи *свакима*, јер стари словенски гласи *всацѣмни*. Дакле, бољи је облик *свацијем*, него *свацим*.



*Грикијех* цара и деспота  
*рашкијех* кћери господичне,  
 рајска бјеше *кијех* љепота  
 бјеху царом љуби сличне. — I., 335.  
 На глас *тигијех\**) од вјетрица  
 бјеше ранит зора обикла  
 с вијенцом, ки јој сви ружица  
 у *рајскијех* пољижех никла. — III., 5.

\* \* \*

Закон гласовни непотпуне асимилације, где се између основе на лабијална сугласна и јод наставка умеће епентеско *л*, није био сталан, као и данас што није сталан у неким крајевима јужнога говора. И у старом словенском језику у врло старим споменицима није се епентеско *л* умећало, као: *поставьенъ зьмьлж*, али овде није било ни потребно, јер *ь* није било испало.

Јур на крилијех од вјетара  
 глас по свему свијету прши,  
 ко краљевић силна цара  
*коџа* сломи, сабље скрши. — I., 90.  
 Паче сваки у одлуци  
 за раскоше своје обра:  
 сабљу о пасу, *коџе* у руци,  
 лук о плећах, коња добра. — I., 140.  
 Паче у сјевер посред зиме  
 јездећ мразно *Подунавје*  
 стераше вам многократ свиме  
 снијег постељу, стијене *узглавје*. — I., 156.  
 Одјећа вас реси лака  
 свита сама и припроста,  
 а за *оклоџе* у јунака  
 срце и прси бјеху доста. — I., 161.  
 Пуне срџбе и чемера  
 оне у себи буче тиме,  
 јак на вихру од сјевера  
*дубје* у гори посред зиме. — V., 381.  
 Придружите у љувезни  
 с нашијем ваше складне гласе,  
 да појући слатке пјесни  
 биће ово *прослава* се. — VIII, 270.

\* \* \*

Кад се реч свршује на два сугласна, онда последње сугласно отпада, као и данас у црногорском дијалекту:

Без помоћи вишње с неби  
 свијета *ставнос* свијем бјегућа:

\*) Ја сам се држао акад издања, само сам овај стих споменуо по Веберу. У акад. издању гласи тај стих: „На глас тихи од вјетрица.“

сатиру се сама у себи  
 силна царства и могућа. — I., 15.  
 На трпезах врху сага  
 дуге и обилне гозбе чине,  
 пијућ, докли *свијес* и снага  
 од вина им свијем погине. — I., 210.  
 Ну *час* ова, на коју ме  
*мило* царска узвисила,  
 удахњива смјење у ме,  
 а за славу царскијех дила. — II., 105.

\* \* \*

У Гундулићеву језику долазе контраховани облици, једини можда остатак из старог хрватскога (чакавскога) дијалекта, који је Гундулић употребљавао. Истина, наћи ћемо још и где који други облик чакавски, али тај је Гундулић употребљавао само слика ради у стиху, као што ћемо мало даље видети, н. п.

Од издајства и од засједа  
 ограђена је глава у цара,  
 и у час се згода угледа,  
 од *ке* не би паметара. — I., 25.  
 О дјевнице чисте и благе,  
*ке* врх горе славне и свете  
 слатком власти пјесни драге  
 свијем пјеводим наричете. — I., 30.  
 Знам, да би се отприје хтило,  
 да ја пјевам, ви кажете:  
*ко* се он роди срећно и мило  
 цару Ахмету прво дијете. — I., 40.  
 Тим *с ме* трубље да свијет слиша  
 славу твоју свак час већу,  
 ти свету дјелуј дјела виша,  
 а ја пјет их пристат не ћу. — I., 70.  
 Спахољани, *ки* сред рати  
 рваху се још смиони,  
*ко* ови почеше уступати  
 узмакоше прешно и они. — I., 255.  
 Тим цар пашу великога  
 Хусаина смакну онада,  
 а узвиси славно овога,  
 да у *све\**) мјесто царством влада. — I., 355.

\* \* \*

Некад је била у српском језику четврта врста номиналне деклинације као и у старом словенском језику. То је *ѣ*-врста, која се разликовала од прве *ѣ*-врсте облицима. За времена Гундулићева био је од те четврте врсте у животу само још вокатив јединине. Од *сплѣ*

\*) Овде је *све* контрахован облик од *своје*, место којег би требало по смислу да стоји *негово*.



у старом словенском језику гласио је ген. једнине: *сѣноу*, датив једнине: *сѣноки*, вокатив једнине: *сѣноу*, па таки је вокатив једнине остао у животу и у Гундулићеву »Осману«.

Владиславе, пољачкога  
славна краља славни *сину*,  
чим тва пуни слава многа  
свега света величину. — I., 55.

Данас нема ни једнога облика из четврте врсте, јер су се сви помешали по аналогији са првом  $\tau$ -врстом. Али остатак из ове врсте четврте види се ипак и данас у овим сложеним речима: *полусестра, полубрат, полуока, полугодишњица, полуgroшница*.

(Наставиће се.)

## ЦРТЕ ИЗ ДУБРОВАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ.

Ој ти красни Дубровчане,  
Наш и данас бели дане  
Та са песме из старине  
Пуне славе и милине!

И мало Српче већ пева данас широм по српским крајевима коло Бранково, те слави у њему и Дубровник „са песме из старине пуне славе и милине.“ А како је и чим је достао Дубровник те славе, наћи ће се и међу одраслијим читаоцима доста њих, који то не ће знати. Ту се новија књижевност наша љуто огрешила немаром према читавом најјејачијем периоду прошлости своје. Јер, осим школске књиге за историју срп. књижевности од Ст. Новаковића, и Ђ. Цветника Суботићева, једва да се иначе још где рекла која било о читавом периоду дубровачке књижевности било посебице о ком књижевнику те периеде.<sup>1)</sup> А осим оно нешто огледа у Суботићеву Цветнику, тешко да је иначе бар још онолико из песника дубровачких штампано за Србе, који пишу ћирилицом.<sup>2)</sup>

Није тако и у Хрвата. „Матица (илирска) хрватска“, Југословенска академија, па и поједини издавачи издавали су већ у неколико маха и целокупна дела важнијих дубровачких песника. Данас имамо у академину издању једанаест књига дубровачких писаца,<sup>3)</sup> које накупише и за штампу при-

редисе први хрватски и српски знаоци дубровачке књиге (И. Кукуљевић Сакцински, др. В. Јагић, др. И. А. Казначић, др. Ђ. Даничић, Армин Павић, и др.), а „Рад“ југословенске академије мало које године да не донесе какву узорну стручњачку штудију или расправу ма о којој страни оне књижевности. Ко би хтео данас да се позна са старим песницима Дубровчанима, тај ће их најбоље познати по издањима, дакле, југословенске академије, колико их је, дакако, она до сад прикупила, издала и проучила.

Три стотине година се равно навршило, како је угледао света најславнији међу дубровачким песницима, како се родио *Иван Гундулић*. Срби и Хрвати данас свуда славе спомен свога великана песника, који је у свом „Осману“ онако лепо опевао победу хришћанства над мухамедовством, који је у својој „Дубравци“ прославио слободу свога милога Дубровника.

### I.

#### Кратак преглед дубровачке књижевности.

Дубровачка књижевност живела је у градовима и по острвима далматинског приморја. Али средиште јој била тадања дубровачка република са својим градом Дубровником на обали јадранскога мора. Књижевност та постаје, расте и опада заједно са слободом, богатством и образованошћу града Дубровника.

Дубровачка књижевност хвата време од друге половине петнаестог века па до осамнаестог; дакле, развија се баш у оно доба, када се турска навала згранула из Азије, па као лавина почела најжешће

Наљешковића. 1873. — VI. Пјесме Петра Хекторовића и Ханибала Луцића. 1874. — VII. Дјела Марина Држића, 1875. — VIII. Пјесме Николе Наљешковића, Андрије Чубрановића, Мише Пелегриновића и Саба Мишегића Бобаљевића, и Јеђупка невана пјесника. 1876. — IX. Дјела Ива Франа Гундулића. 1877. — X. Дјела Франа Лукаревића Бурине. 1878. — XI. Пјесме Миха Бунића Бабулинова, Мароја и Орација Мажибрадића, Марина Буреша. 1880.

<sup>1)</sup> Кад споменемо Косте Руварца: „Значајност дубровачке књижевности“, (у „Скупљеним списима. I.“, Јована Живановића: „Чланке за познавање књижевности наше: I. Приказање. II. Дубровник и комедије Николе Наљешковића“, („Јавор“, 1874., бр. 6., 7., 8., 16 и 17.), и Ђорђа Магарашевића: „Како је Гундулићева Осману допунио Соркочевећ, а како Мажуравић“, („Јавор“, 1880., бр. 32., 33 и 34.), тешко да нисмо све набројали, што је ћирилицом писано о том предмету до тристогодишњице Гундулићеве.

<sup>2)</sup> Још 1827. год. изашао је „Осман“ штампан ћириловским словима у Будиму у две свеске у књизи, којој је написао: „Разна дела Јеђе Поповића“. То би било у Срба ирво и до данас једино издање из читаве зар дубровачке књижевности, штампано ћирилицом.

<sup>3)</sup> *Stari pisci hrvatski*. I. Пјесме Марка Марулића, 1869. — II. Пјесме Шишка Менчетића Влаховића и Ђоре Држића 1870. — III. и IV. Пјесме Мавра Ветранчића Чавчића. 1871. и 1872. — V. Пјесме Николе Димитровића и Николе



да затрпава државе и народе на југоистоку Јевропе, рушећи до темеља сваку културу, која где јаче где слабије баш почела беше да захвата корена.

Дубровник, уживајући безбедност у окриљу угарских краљева (1359.—1526.) оста поштеђен од те навале. И баш у оно доба, када су остале све српске земље коначно потпале под турску превласт, у Дубровнику је најбујније цветала трговина и гомила се богатство. Поред окриља угарске круне знадоше Дубровчани обезбедити своју трговину по Балкану и код Турака. Те не само да нису ништа имали да трпе због турске инвазије, него као да им, и нехотице, донела користи, што већ свршетком XIV. века многа српска властела мораде да безбедности ради склања своје благо у Дубровник. А од српских владара имали су и пре и после тога силне трговачке и рударске повластице за српске земље и руде. Па кад (1453.) још и Цариград паде, те се сва наука грчка пренесе у Италију, где и пре тога већ песничтво и уметност слављаше своје златно доба, па отуд и у Дубровник, постиже Дубровник врхунац своје славе.

Дубровник по свом географском положају, с једне стране тик уз море с друге земљиште по природи својој незгодно за обрађивање (већином каменито и пусто, по најбоље још за маслине), беше упућен на море и бродарство, на трговање и обртност.<sup>1)</sup> Долазећи тим у додир с разним народима и бољима и горима од себе, упознаше се Дубровчани брзо с вишим потребама културног живота. И за кратко време поста Дубровник „пристаништем и заклоном од невоља за целокупно не само трговачко него и духовно опћење двају светова: грчкога и римскога.... Већ средином XIV. в. стојаше Дубровник културом својом напред суседној браћи на истоку врло високо, те бијаше од њих врло цењен не само као град богат и угледан трговином, него такођер као место од знања и науке. Ако је веровати речима Дубровчанина Церве, год. 1351. посла сам цар српски Душан силни посебно послаништво у Дубровник, с молбом, да му Дубровчани даду на двор српски 20 племенитих младића; а до мало отпрати опета у Дубровник на науке *primarios et ad litterarum studia aptiores suae gentis iuvenes* (најодличније Српчиће вољне науци). Од самога штовања њихове науке основа им цар у Дубровнику јоштер велику књижницу, пуну драгоцених грчких и римских књига.“<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> Вид. проф. дра П. Матковића у „Раду југословенске академије“, књ. VIII., 81.

<sup>2)</sup> Чит.: В. Јагића: „Трубадури и најстарији хрватски лирици,“ у „Раду“, књ. IX., стр. 202. — Неочењива је то расправа за познавање почетка дубровачке културе.

Књижевност дубровачку не можемо довољно разумети без познавања тадањег стања просветнога на југозападу јевропском, особито у Италији.

Као што су некад, вели учени Јагић, пре него што беху основана свеучилишта, селили се по свету и учитељи и ученици, тако путоваху тада граматици и ритори као приватни учитељи из града у град. Иван Равенски (на измак XIV. в.) и Филип Де-Диверсис (прве половине XV. в.) беху такве хуманистичке скитнице, који нам знају доста да причају о Дубровнику свога доба, камо долажаху да окушају своје знање и умење.

Путујући Дубровчани, дакле, на разне стране и примајући у свој град разне људе од науке онога доба, завољеше и сами науку и образовање.

А с Италијом није свезивала Дубровник само трговина, него и знање талијанскога језика као и знање латинскога и католичка вера са својим средиштем у Риму.

У први мах угледаху се дубровачки песници слепо на италијанске следбенике Петрарке и онога песничкога правца, којем он беше представник. Али доцније почеше да црпу своју поезију из врела домањег, дакако, да се ипак не моглоше отргнути с извора, на које су их упутили учитељи њихови, а то су књижевности талијанска, латинска и грчка. О оригиналности дубровачке поезије лепо каже учени академик А. Павић пишући историју дубров. драме (стр. 4.): „Ова дубровачка оригиналност није никакве узвишене вриједности, него истом средње; али кад ју узмемо као плод давности хрватске, из које нам је једини остатак, за нас је и такав плод много вриједнија слатка успомена на ова крвава времена, угъза у овим тежким, а лијепа нада за (времена) будућа.“

Још од почетка употребљавала се у Дубровнику три језика, *латински* у прози и поезији, *талијански* понајвише у службеним стварима, и *народни* у поезији, у школи па и у државним пословима, све, да бог ме, писмом латинским.

Две је особине у дубровачке књижевности: *чист народни језик* и *сама поезија*. (Научна дела писали су или латинским или талијанским језиком. Та радња дубровачких писаца може нас се, дакако, тицати као мерило у опће за тадању дубровачку просвету, али не, кад је реч о дубровачкој књижевности и као о једном периоду српске и хрватске књижевности.)

*Језик* у писаца дубровачких је народни *онога* времена, и то у први мах *чакавачки*, доцније све већма овлађује *штокавачки*. У њему је доста разлике према данашњему народном језику; ако те разлике и нису, дакако, тако огромне, захтева се ипак од читаоца, да је познат с науком српскога



језика, да да чита старе Дубровчане као данашње писце.") За историју српског језика је од нецењене вредности, док у срп. књижевним споменицима из тог доба немамо чистог народног говора.

*Поезија* је негована у Дубровнику у свој опширности: лирика, епика и драма са свима својим грамама.

Прво нам се јавља *лирика*. По неколико властелића најпре у Сплету склапају међу собом друштво, па пишу, читају и критикују ту своја дела: ситније љубавне и побожне песме, писма и похвале. Али први дубровачки лирици јесу *Шишко Менчетић Влаховић* (1457.—1501.) и *Ђоре Држић* (1460.—1510.) „То су, вели Јагић, наши трубадури; од њих су научили сви потоњи далматинско-дубровачки песници певати слатким гласом о љубави, као што је од провансалских трубадура научила љубавну дворбу сва средовечна романско-германска лирика.“ У лирским песмама дубров. песника слави се љубав, вера, пријатељство и патриотизам.

У *епској* поезији највише уздигоше до сада *Ивана Гундулића* (1588.—1638.) са својим јуначким епом „Османом“ и *Ђон* (Јуније) *Палмогић* (1606.—1657.) с побожним епом „Кристјадом“. Кад уз њу двојицу споменемо још и *Игњата Борђића* (1675.—1737.), споменули смо три најславнија дубровачка песника.

Дубровчани су јако радо имали позориште. Када нигде још у Словенству не беше позоришта, они су имали своје. Наравно, да су тако много неговали и *драму*.<sup>2)</sup> Мало те не све најважније драме старих Јелина преводили су песници њихови, па и сами писаху драме из старе класичне митологије и из библије, угледајући се на Јеврипида. Али нису презирали ни у томе грађу, што им је даваше и њихов друштвени живот и повесница јужног Словенства. Ако је драма дубровачка и била стегнута и укочена старим класичним облицима, ако је и рамала доста за талијанским узорима, као и цела дубровачка поезија, ипак нам је она леп доказ велике образованости у старом Дубровнику. А како је радо тамо негована драма, види се по приличном броју и драматских песника и њихових дела, што се до нас сачувала. Извесно се зна, да их је било и више, али биће и ово по добар део и одабран. Зна се за 27 драматских песника, за 79 драма, којима се знају писци, 8, којима се не знају, 23, којима се знају писци

<sup>1)</sup> Много смо захвални поштованом свом сараднику г. проф. Ј. Живановићу, да се драговољно одазвао на нашу молбу, те за сад и оволико написао о језику старом дубровачком. Шат не дочекамо дуго и на опширнији рад ове руке!

<sup>2)</sup> Читај изврну књигу професора Армина Павића: *Historija dubrovačke drame*. Издава Југословенска академија знаности и умјетности. У Загребу 1871. У књижарници Фр. Жујана на продају.

али се изгубиле, 6, којима се не знају писци и које се изгубиле, — свега, дакле, 116 драма.

У историји српске и хрватске књижевности дубровачка се књижевност рачуна у засебан, други период. Али не стоји ни у каквој каузалној свези ни са старом српском књижевношћу (првим периодом), која је живила у српским крајевима, према тадањим потребама, на четири века пре ње, па се мимо њу повукла до сеобе Срба под Чарнојевићем у Аустро-Угарску, остављајући њу са свим у њеним границама, нити стоји у историјској свези и са новијом књижевношћу нашом (трећим периодом), која освиће у осамнаестом веку.

Није ни чудо, да цела стоји према осталима Србима и Хрватима као нека самораст! Што није у свези била нити са старом српском (ако се, као што напред видесмо, не само знало за дубровачку просвету, него се и лепо ценила), нити са старом хрватском књижевношћу, узрок смо навели напред. А што ни на новију српску није ни мало утицала, један узрок ће бити и тај, што није сама из себе, из клице на свом земљишту, у свом духу, ни постала; па и када је најбујније цветала, ако је и покушала, да покаже неку оригиналност, није била у правом смислу *народна* књижевност поред свег тог, што је писана народним језиком. „Све врсте појезије (каже Ст. Новаковић, стр. 144.) биле су већином за учене људе, биле су дело ума и науке... Како књижевност није била раширена у народ, него је живела највише међу образованим грађанима, племићима и појединим круговима пријатељским, то је отуд долазило, да су се о њој најчешће могли бавити племићи или попови, са чега последњег видимо у њој онолике побожности и онолико религиозних библијских тема. За то је она, држећи се све у једном кругу људи, и остала далеко изван светских покрета, и за то и јест њезин утицај на народ врло мален, јер, бавећи се животом чисто личног осећања, није имала никаквих покретљивих идеја као садржину.“

А кад је дошло време, да бар после пада дубровачке републике (1806. г.) когод прихвати ту књижевност, ни политични, ни друштвени, ни културни живот ни народа српскога ни хрватскога не беше толико развијен, да би могао наставити онде, где су престали богати и образовани дубровачки племићи. Осим тога мало је што од оног рада њихова и угледало света штампом. Највећи део чувао се и ширио у рукописима, због чега се много и погубила, осим што је и онај кобни земљетрес, за цело, нешто прогутао.

Почетак опадању дубровачке књижевности доводи се у свезу са оним ужасним земљетресом г. 1667.



Ива спуним правом. Земљетрес тај задао је смртну рану богатству самога Дубровника. А с материјалном пропашћу као да изгубише Дубровчани и вољу, да певају и пишу. Уз то и српске земље осиротише, те се дубровачке насеобине раселише. А по врх свега језуите их стадоше ударати по глави једностраним васпитањем, стежући и угушујући сваки слободнији лет.

Морамо споменути још, да Далмација никада, до душе, није била без икаква књижевна рада и после тога, али тешко је то заслужило, да се сматра органским наставком старе дубровачке књижевности. Као да доцнији далматински писци увидише, да им ваља тражити темеља за књижевност у народу! Као да иду намерно за тим, да народу даду народну књижевност из самог народа! Честити франциска-нац *Андрија Качић Миошић*<sup>1)</sup> (1690.—1760.) захита пуном руком у врело самог народног духа, па пева народу његове јунаке, за које он зна и има срца. Његов „Разговор угодни народа словинскога“ прештампаван је већ небројено пута и ћирилицом и латиницом. А сам Вук прича на једном месту, како

<sup>1)</sup> Види „Стражилово“, 1886., Лазе Томановића: „Качић према Српству и Хрваству“.

се, читајући њега, осетио за што је Мушицки у Карловцима распитивао за песме народне, које му се у онај мах чинило као поруга.

Тек ће илирски покрет (1836.) да дигне дела старих Дубровчана из старих рукописних збирака и оно мало, готово заборављених, штампаних извора. Од то доба Хрвати живо прионуше, као што је напред речено, око прикупљања, проучавања и штампања дубровачких писаца, што им служи и на дику и на корист.

Шат тристогодишњица Гундулићева опомене и које српско књижевно или учено друштво, е је време, да се и Срби користе тим „песмама из старине пуне славе и милине!“

Ево нам се већ јавио глас, да ћемо добити *Османа Гундулићева* у редакцији врлога знаоца *Јована Бошковића*. А и београдски академичар Матија Бан прослави Гундулића, други дан Божића, у свечаној седници срп. кр. академије.

А „Стражилово“, колико је радо да од своје стране задене цветак који у венац, што га данас плету заједнички, ево, и Срби и Хрвати спомену свог великог песника, радо би и да упозна своје читаоце, колико толико, са дубровачком књижевношћу овим пртама, док не добијемо достојно потпуно издање.

## К О В Ч Е Ж И Њ

### Г Л А С Н И К.

(Петнаеста Светосавска гимназиска беседа) у корист сиромашним ученицима даваће се у дворани код „царице Јелисавете“. Распоред те беседе утврђен је овако: 1. „Где ј' мили дом —“, сложио Јосиф Це, за мешовит лик удесио Франца Петрик, пева мешовити лик гимназиски. — 2. „Fantaisie brillante sur la Somnambula“, од Лајбаха (ор. 27.), свира на гласовиру гимназиста Бранислав Станојевић. — 3. „Белана“, сложио Хорејшек, пева гимназиста Светислав Петковић и мушки лик гимназиски. — 4. „Да л' то —“, од Буре Јакшића, композиција А. Хочевара, уз гласовирску пратњу пева гимназиста Тодор Николић. — 5. „Полети дер, мој голубе —“, од З. Ј. Ј. сложио Роберт Толингер, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Владимир Берманов и Душан Котораћ и дечији лик гимназиски. — 6. „Браћа“, од Петра Прерадовића, декламују гимназисте Богдан Манојловић и Вељко Миросављевић. — 7. „Бранку“, од Драгутина Ј. Илијћа, сложио Јосиф Маринковић, пева гимназиста Ђорђе Павковић и мушки лик гимназиски. — 8. „Fantaisie sur Martha par J. B. Singelée“, уз гласовирску пратњу свира на вијолини гимназиста Буре Трифковић. — 9. „Бачко коло“, сложио и за мешовити лик ове гимназије удесио Роберт Толингер, уз гласовирску пратњу пева мешовити лик гимназиски.

### ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Ленка Хаџићева). дична наша уметница и кроз пуних седамнаест година веран члан српске народне позоришне друштине, изашла је у проли уторак као Фридерика у „Последнику“ Ошјера-Сајдо-а последњи пут пред српску публику и опростила се с њом. Сва публика као из једног срца жали за ваљаном том уметницом. Неколико Српкиња Новосаткиња у знак, да цене и уважавају заслуге Ленкине за напредак српске позоришне уметности, дале су јој при расанку красан дар у спомен а неколико њених другова и другарица обрадовале су је венцем, уз молбу, да их се у новом свом животу пријатељски сећа честита им другарица. И гђа Марија Ђоке М. Поповића, из детињства друга Ленки, послала је красан дар у опростај. — Ми ћемо до који број читаоцима „Стражилова“ приказати лик те наше припознате уметнице те том приликом рећи коју о раду њену уметничком, којим се Ленка Хаџићева само дичити и поносити може. Једно само сад можемо као израз жаљења свога за губитком, које српско народно позориште њеним одласком задеси, нагласити, а то је, да је Ленка, нарочито за последњих година, кад је показала, шта уме, уживала ошту симпатију српске публике а од праведне оцене изнудила искрено поштовање и признање, да је уметница по бољој милости.

(Афродита.) У 50. броју листа нашег од прошле године на страни 799. јавили смо, да се на Загребском народном

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



Универзитету спрема нова хрватска опера, којој је либрето написао глумац Никола Милан а музику јој компоновао Иван п. Зајц. Како смо сад од пријатеља једног приватним путем извештени, давана је та опера већ неколико пута. Публика је том приликом изразила своје признање како писцу, тако и музичару, па ипак нашло се и таквих, који су писцу „Афродите“ звиждали, и то баш неки од колега пишчевих, које је на то завист подбола. Ми ову вест за сада бележимо са резервом, и не поклањамо јој велике важности, док се боље не извештимо. Да „Афродита“ није без вредности, доказ је, што се већ неколико пута приказује са успехом, а колико повнајемо досадање радове Николе Милана, можемо смело тврдити, да није могао тако што написати, што би звиждање изазвало. — Исто тако дознајемо, да ће и наша поворишна управа у своје време потражити од г. Милана неколико његових комада, да их може на нашој позорници приказивати. Овومه се од срца радујемо, што ће се и наш свет упознати са умотворима тога ваљаног глумца-уметника и књижевника Србина.

### КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Цветићева „Немању“ превео је Орловски, адвокат у Кракови, прошле године још на пољски језик. Исти је добио дозволу од управе нашега народног позоришта, да може превести на пољски још Трифковићеву: „Изабирачицу“, „Љубавно писмо“, „Пола вина пола воде“, и Змајева „Шарана“. Колико се радујемо тому, радовали бисмо се, када би се и наш позоришни репертоар поновио већ један пут и каквом драмом пољском. На нашој се позорници широм башкаре немачки и француски и лошији драматичари, а од словенских једва у свему и свему имамо четири пет.

— Др. Никодим Милаш, архимандрит и бивши ректор Београдске богословије, бавећи се прошле године у тој богословији, прибележио је све, што се тиче њена живота. Завод тај основан је 1836. године; дакле, 1886. навршило му се 50 година. Милаш је написао књигу: „Исторички преглед Биоградске богословије за првих педесет година њенога опстанка 1836—1886“. „У том историјском прегледу обрађена је пажња на постанак богословије и на разне промјене, којима се она подвргавала у текућа времена, за тијем на управитеље, наставнике и ученике, који су у њој за то вријеме били, а у закључку приведена је на основу заводских протокола и на основу онога, што је у јавности у разним приликама казано било о богословији“. Књига с таким садржајем о заводу, који је за 50 година непосредно утицао на народ у Србији, на тај стојер српске просвете и живота, занимаће не само свештенство у краљевини и оне, који су како му драго били икад у свези с том богословијом, него у истој мери и свакога интелгентнога Србина. На ту књигу отвара писац претплату. Цена јој је 2 динара, на десет књига скуп-

љачу иде једна на дар. Бацима се уступа за пола цене. Претплату ваља слати писцу у Задар.

— Никола М. Трифуновић, парох у Београду, позива на претплату на књигу: „Сродничка степеница у законом браку“. Књига ће стајати 60 пара дина. — Рок претплати и овој и Милашевој књизи је, до душе, протекао последњим даном прошле године, али не ће, ваљда, ни сада бити касно.

— Изашла је и друга књига „Патнице“ Јакова Игњатовића.

— Издањем књижаре браће М. Поповића угледале су ово дана света Разне српске народне пјесме, што их је по Боци Которској и околини Дубровачкој скупио и тумач уз њих додао Милан Осветник из Котора. У збирци тој има свега 26 народних песама. Цена јој је 75 новчића.

— Добили смо занимљиву и важну књигу под натписом „Живот и обичаји Срба Граничара, сакупио и за штампу приредио Никола Беговић.“ У пуних тридесет и пет чланака излаже ту честити прота Горњега Карловца све, у чему се огледају особине тога, као што прота вели, дивнога соја и образа, који је искључен био од животога свога стабла.

— Радован Кошуткић, stud. phil. у Лавову позива на претплату на збирку својих лирско-патријотских песама, које су под натписом „Пламенови“ угледале света у „Јавору“. Млади песник приказује своје пееме омладини на Балкану и народу српском. Оне су му, вели, програм његовог рада у будућности па их зато предаје јавности, да чује глас критике српске. Претплатна је цена само 20 новчића а новци се шаљу писцу у Лавов на свеучилиште.

— Као XXVII. књига Чушћеве задужбине изашла је прва свеска Милићевићева „Поменика знаменитих људи у српскога народа новијега доба“. После бујно песнички написане намене и красна предговора долазе по азбучном реду које краћи које подужи а које богме и опширни животописи знаменитих Срба новијега времена и оцена рада им. У свесци је овој слово А до слова Д. Од познатијих заслужних људи, који су век провели делајући за свој род, спомињу се у овој свесци: мајор Миша Анастасијевић, Богобој Атанацковић, владика Платон Атанацковић, глумац Алекса Бачвански, оборкнез Бирчанин Илија, Коста Богдановић, песник Никола Боројевић, Милован Видаковић, Филип Вишњић, Вук Врчевић, Јоаким Вујић, Људевит Гај, Атанасије Герески, Станоје Главаш, владика-песник Никанор Грујић, Димитрије Давидовић, Бура Даничић. Има осим њих још и других лица, понављене из прека, који су завредили, да их се потомство сећа. Милићевић им свима рад региструје и карактеристике јасно. Овој је свесци цена два динара, а та ће цена бити и осталима, у које још уђе Милићевићев „Поменик“.

САДРЖАЈ: На Божић. (Архимандриту Иларијону.) Песма М. П. Шапчанина. — Анђео младог љета. Слика из Приморја. Написао Симо Матавуљ. — Дух времена сад је таки! Приповетка из српскога живота. Први део. — Језик у Гундулићеву „Осману“. (На част бесмртном песнику о његову тридесетогодишњем прослављању.) Написао Јован Живановић. — Црте из Дубровачке књижевности. — Ковчежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читаћом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.